

SISÄLLYS

Elokuusta marraskuuhun

1. Runotyttö ..... s. 4
2. Aamukiireessä ..... s. 6
3. Salanimiä ..... s. 8
4. Opettaja, opettaja! ..... s. 10
5. Muodin huipulla ..... s. 12
6. Kerttuli ..... s. 14

Joulukuusta maaliskuuhun

7. Korkeampaa rehellisyyttä ..... s.
8. Pikkujouluhevonen ..... s.
9. Pienen pirtin portailla ..... s.
10. Kaukana Sorrentosta ..... s.
11. Hyvää iltaa, hyvää iltaa ..... s.
12. Hiihtokilpailu ..... s.
13. Syntymäpäivälahja ..... s.

Huhtikuusta heinäkuuhun

14. Sinapinkeltainen takki ..... s.
15. Haikeaa ja vaikeaa ..... s.
16. Missejä ja mannekiineja ..... s.
17. Suklaapäivät ..... s.
18. Vaihtoaskelia ..... s.
19. Puutarhassa ..... s.
20. Perunoita, mansikoita ..... s.

Hoidoksi surusydämisille

21. Ilmapalloihme ..... s.

RUNOTYTTÖ

Vasta koulussa Onerva huomasi, kuinka köyhiä jotkut kylän lapset olivat. Ensimmäisellä luokalla opettaja määräsi hänen viereensä — kaksin istuttavaan pulpettiin — pojan, jolla oli eri värisillä kankaanpaloilla paikatut housut ja rasvatahrojen täplittämä pusero. Onervaa hirvitti pojan ulkonäkö, sillä hänellä itsellään oli aina ehjät ja puhtaat vaatteet. Myös vierustoverin sukunimi oli pienestä työstä kauhistuttavan ruma, kun hänellä itsellään oli tavallinen Seppänen. Viikkojen vierieessä Onerva sai kuitenkin huomata, etteivät vaatteet ja nimi kerro kaikkea: samassa pulpetissa istuva poika käyttäytyi aina rauhallisesti.

Onerva piti kovasti lukemisesta, ja päästyään toiselle luokalle hän oli siinä jo taitava. Nuorehko naisopettaja ei näyttänyt kuitenkaan huomaavan hänen hyviä puoliaan. Onerva tunsu opettajan katselevan häntä jostain syystä aina kylmin silmin, ja se hermostutti. Pahinta oli käsityötunneilla — patalapun virkkaamisesta tuli kuin painajaisuni. Kun koukun ja langan yhteistyö oli lopulta selvinnyt jotenkin Onervalle, hän koetti keskittyä langan ohjaamiseen kieli keskellä suuta ja kumartuneena työn puoleen. *”Selkä suoraksi!”*, kävi opettaja komentamassa. Onerva koetti pitää hyvän virkkausasennon, mutta sitenkin pannulapusta tuli vääntynyt käppyrä. Tuskallisen häpeän nujertamana Onerva painoi päänsä, kun opettaja esitteli muille hänen työnsä esimerkkinä epäonnistuneesta virkkauksesta.

Onneksi kotona oli mukavampaa. Hämäläiskylään muutto ei ollut karistanut vanhemmista Kannaksen murretta, ja puhumalla heidän kanssaan tätä pehmeää kieltä Onerva tunsu aina irtautuvansa koulupäivän ikävyyksistä.

Hän sai sitä paitsi olla kymmenvuotiaaksi asti perheen ainoana lapsena ja hellittynä. Helpottaakseen viisi kilometriä pitkän koulumatkan kulkemista isä-Seppänen osti tyttärelleen jopa lasten kokoa olevan punaisen polkupyörän. Kellään muulla ei ollut tällaista sopivan kokoista pyörää, eikä perheillä ollut juuri antaa isompiakaan pyöriä koululaisten käyttöön. Oma punainen polkupyörä synnytti tietenkin muissa kateutta. Erityisesti yläluokkien pojat, jotka kärsivät ehkä eniten pyöräpulasta, ottivat Onervan ja hänen pyöränsä silmätikukseen.

Pojat odottelivat Onervaa koulun jälkeen tiettyssä tienhaarassa, pysäyttivät hänet väkisin ja ryhtyivät oikein toden teolla räkkäämään pyörää saaden siihen monenlaisia vikoja ja kolhuja. Kauhusta lamaantunut Onerva joutui katselemaan avuttomana, miten hänen uutta pyöräänsä turmeltiin. Joukon johtajana hääri isokokoinen, tummatukkainen Kallu, jonka mielihommaa oli heittää pyörä lopuksi ojaan. Sieltä Onerva vaivoin onnistui raahaamaan sen taas tielle. Joukkio sai mellastaa mielensä mukaan monena päivänä, sillä Onervaa oli uhattu selkäsaunalla, jos hän kertoisi asiasta kotonaan. Kun isä lopulta huomasi, miten kurjassa kunnossa pyörä oli, Onervan oli kuitenkin paljastettava pojat. Isä lähti heti koululle tapaamaan yläluokkien opettajaa, ja tämän tapaamisen seurauksena kiusaaminen loppui. Isä huolsi polkupyörän hyvään kuntoon, ja Onerva sai viimeinkin nauttia iloisesta värisestä pyörästään, jonka avulla koulumatka taittui nopeasti.

Kävi myös niin onnellisesti, että Onervan seuraava, kolmannen luokan opettaja huomasi oppilaansa hyvän eläytymiskyvyn. Tästä lähtien Onerva esitti kaikissa koulun juhlissa runoja tai oli näytelmissä, yleensä jossakin

Taidemaalari Pekka Halosen hiilipiirros

Nuori tyttö on vuodelta 1890.

Tytön yksinkertainen puku, taakse kammatut hiukset ja kasvojen vakava ilme tuntuvat kertovan, että hänen elämässään on jo paljon työtä ja vastuuta.

isossa roolissa. Siirryttyään myöhemmin oppikouluun Onerva sai murteita arvostavan opettajan. Koulun täytessä pyöreitä vuosia järjestettiin juhla, jossa Onervan tehtävänä oli esittää kotikielellään H.C. Andersenin satu *"Todellinen prinsessa"*. Tällaiselta se kuulosti:

"Olipa kerran prinssi, ja hää tahto puolisoksee prinsessan, mutt hää ei huolintkaa mittää tavallista prinsessaa, vaan iha oikian sellasen. Hää kiers maat ja mannut ja etsi etsimistää. Prinsessoi ol ylli kylli, mutt prinssi ei saant selvill, olliitiks hyö oikeita prinsessoi. Prinssi tul kottii murheellisen, ko hää ois nii tahtont löytää sen todellisen prinsessan.

Yhten iltan ol kauhia ukoilma. Jyris ja salamoi ja vetä sato ko saavist ois kaatant. Sillo kaupungi porttii koputettii ja kuningas män avvaamaa. Porti takan seiso prinsessa, ja voi hyväne aika miten sade ja ukkone ol häntä piiskant! Vaatteist ja hiuksistaa valu ves sekä rikkinäisist kengist. Ja hääkö sano olevaase prinsessa! No kohtaha myö se nähhää, aattel vanha kuningas. Hää ei sanont kuitekaa mittää, vaa män makkuuhuoneeseen, mätti sängyst pois kaikk liinavaatteet ja pan patja all herneen. Sitt hää lisäs aluspatjoi pääll viel kaksikymment untuvapatjaa. Täss sängyss pit prinsessan nukkuu. Aamull hält tivattii, ett mite hää ol nukkunt. Voi, kauhia kehnost, sano prinsessa. En saant silmiäin kii koko yön, patja all ol jottai kovvaa ja mie oon iha mustelmill!

Täst kaikk ymmärsiit, jott hänen täyty olla iha oikia prinsessa, ko oll niin herkkähipiäine. Ko hää tuns kaikkii kahekymmentä patja alt yhen herneen! Sillo prinssi otti hänet vaimoksee, ko ties varmuuvell prinsessan olevan oikia sellane! Ja se herne vietii iha museoo, ja siell se

*vissii on tänäkin päivän, jollei sit jokkuu oo sitä vient.
Sen pitune se.”*

Oppilaista, opettajista ja vanhemmista koostuva yleisö otti Onervan eloisan esityksen vastaan hymyssä suin. Niillä vanhemmilla, jotka olivat lähtöisin Karjalan Kannakselta, taisi vierä poskille myös haikeuden kyynelhelmet. Sadun päätyttyä taputusmyrsky saatteli onnellisen Onervan paikolleen. Hän oli saanut kokea sitä iloa, mitä näyttelijät tuntevat huomattaessaan yleisön elävän mukana esityksessä.

AAMUKIIRESSÄ

liris oli lähdössä pyörällä kouluun. Ilma oli harmaa ja sadekuuroilla uhkaava, joten hän oli siepannut mukaansa sateenvarjon. Tämän lisäksi pyöränsarvien varassa keikkuivat kohta viulukotelo ja pullalaatikko. Viulutunti olisi koululla heti tuntien jälkeen, ja vanhempien pikkuleipomosta mukaan laitettu laatikko oli jokapäiväistä viemistä opettajanhuoneeseen, opettajien päiväkahvia varten. Matka sujui jotenkuten, sillä aina jokin hankalista kuljettavista pyrki putoamaan. Koulun alkuun ei ollut enää viittä minuuttiakaan, joten liriksen oli kuitenkin pidettävä melkoista vauhtia. Viimeisessä mutkassa hän ei enää hallinnut kovin taakoitettua pyörää vaan vinksautti sen jyrkästi oikealle ja keikahti ojaan!

Päästyään taas pystyyn liris huomasi kauhukseen, että pullalaatikko oli jäänyt pyörän alle ja rutistunut. *Pullien täytyi olla ihan mäsänä!* Ei auttanut kuin palata kotiin, vaikka edessä oli paha myöhästyminen. Juuri nyt Kotileipomo Lerkin juoksutyttöä olo suututti! liris asettautui taas sateenvarjon ja viulukotelon kanssa ajoasentoon – pullat saivat jäädä varisten herkuksi. Onneksi tilattuja pullia oli kotona vielä sen verran, että voitiin täyttää uusi laatikko. Mutta sateenvarjon isä otti lirikseltä, jotta matkanteko olisi vähän helpompaa. Perillä liris jätti pyörän katoksen alle telineeseen, sieppasi tavaransa ja syöksyi kohti opettajanhuoneen ovea sen kuin jaloistaan pääsi. Monet koulun ikkunat olivat pihan puolella, joten ainakin ikkunanvierusoppilaat saivat ylimääräistä hupia liriksen pikajuoksusta.

Myös liriksen luokkalaiset olivat nähneet tytön pinkaisun, ja kun hän saapui hengästyneenä luokkaan pyytäen

Albert Edelfeltin pastellityö *Taiteilijan sisaren Berta Edelfeltin muotokuva lapsena* on vuodelta 1883. Albertin nuorin pikkusisko Berta on kääntynyt tuolissa katsomaan taaksepäin: olisiko siellä jotain, joka voisi viedä pois ikävystymisen tunteen. Ehkä sieltä löytyikin: katso toinen muotokuva Bertasta sivulla...

anteeksi myöhästymistään, he ottivat hänet vastaan virnistelevin naamoin. Kauppiaan Herkko höläytti röyhkeästi ääneen: *"liris loikki kuin aropupu!"* Tämä huvitti muita niin suuresti, että huolimatta opettajan nuhtelevista katseista luokan hihittely ei meinannut laantua. liris istui palavin poskin ja tunsu olonsa kurjaksi. Saadakseen englannin tunnin vihdoinkin alkamaan opettaja huudahti lopulta: *"Nyt saa riittää!"* ja jatkoi: *"Miltä teistä olis itseltänne tuntunu, jos teille olis naurettu?"* Luokka vakavoitui ja ajatteli asiaa. Kun liris vilkaisi ympärilleen, hän näki monta ystävällistä katsetta.

Herkko vain jatkoi edelleen pilkallista virnuiluaan kääntyneenä lirikseen päin. Kun opettaja huomasi tämän, hän määräsi pojan nousemaan ja pyytämään lirikselä anteeksi. Poika vääntäytyi vaivalloisen näköisesti pystyyn ja yhtä vaivalloisesti äänsi jotakin anteeksipyyntön tapaista. liris ei hänen *"anteeksipyyntöstään"* piitannut, mutta silti tuntui hyvältä, että opettaja lopetti Herkon ilmeilyn. Välitunnilla monet luokan tytöt riensivät liriksen tueksi, ja yhdessä ihmeteltiin, kuinka tyhmiä Herkko ja jotkut pojat olivat! Oppituntien jälkeen liris kiirehti soitotunnille, jossa häntä opasti Reiska, iloinen viipurilais-syntyinen musiikkimies. Viulu ei muistanut enää aamun kommelluksia. Läksyksi annettu etydi soi kauniisti, ilman yhtään riitasointua.

SALANIMIÄ

Malmijoen yhteiskoulun toisella luokalla opettaja laulatti oppilailla ruotsinkielistä laulua, jonka kertosäkeessä toistuivat rytmikkäästi lukusanat *ett*, *två*, *tre*. Laulu jäi soimaan erityisesti kolmen tytön, Inkerin, Vonnen ja Helyn korviin, ja he rallattivat sitä vielä välitunnillakin. Aina kun laulussa tuli tuo numerokohta, Vonne osoitti heitä vuoron perään niin, että aina *ett*-sanat kohdalla hän osoitteli Inkeriä, *två*:n kohdalla itseään ja *tre*-sanat aikana Helyä. *"Hei, meidän voitaisiin tehdä näistä salanimet"*, keksi Inkeri. Sekä Hely että Vonne — viralliselta nimeltään Irene — olivat heti leikissä mukana. Irenen sukunimen edessä oli pieni *von*-sana, ja koska sen jatko oli lasten mielestä liian monimutkainen, häntä oli kutsuttu ensimmäisestä luokasta lähtien Vonneksi. Tytöt alkoivat käyttää salanimiään heti. Kun tämä tapahtui aika kovaäänisesti, *Etta*-, *Två*- ja *Tretta*-nimet olivat pian kaikkien huulilla.

Kolmikon ystävyys oli jo monivuotista, vaikka välillä Etan kärsivällisyyttä koetteli Tvåan säälimätön tapa tehdä pilaa hänen sukunimestään. *"Hei, kotkottava kananen"*, saattoi Två sanoa ymmärtämättä, että Etan sukunimi Kanala oli hänelle arka paikka senkin takia, että hän oli saanut sen vähemmän mukavalta isäpuoleltaan. Två myös valitti joskus sitä, että heidän maistaan oli jouduttu sodan jälkeen lohkaisemaan osa karjalaisperheille. Tämäkään ei tuntunut Etasta hyvältä, sillä hänen Taljan isoisänsä eli äijä oli näitä Karjalasta paenneita maanviljelijöitä.

Tyttöjen kotiolot olivat muutenkin hyvin erilaiset: Tvåalla oli oma huone valtavassa, linnamaisessa talossa, eikä hänellä ollut kuin yksi sisko; Tretan monilapsinen perhe taas asui ihan pienessä talossa, melkein mökissä —

Tretalla oli kuitenkin oma, kunnollinen isä. Ankeampaa oli Etalla, jolla oli paljon sisaruksia, rähisevä isäpuoli ja koti levottomassa vuokratalossa. Joskus kun Tvåa kutsui toiset hienoon kotiinsa, Etta ja Tretta pääsivät kurkistamaan rikkaiden elämään. Koska tytöt asuivat kaukana toisistaan, he eivät juuri seurustelleet kouluajan ulkopuolella. Kuitenkin he olivat sydänystäviä ja saattoivat kertoa toisilleen kaikki salaisuutensa.

Eräänä tavallisena syksyisenä päivänä tilanne muuttui. Tvåa ja Tretta hiipivät välitunnilla Etan luo jotenkin salaperäisen näköisinä. Selitys tuli pian Tretan suusta: *"Me ollaan ajateltu, että kolmas pyörä vaunuissa on liian hankala. Tästä lähtien me halutaan olla Tvåan kanssa kaksistaan."* Etasta tuntui kuin jäätävä tuuli olisi yhtäkkiä päässyt puhaltamaan hänen sisälleen. Suru, hiilenmusta, särkevä suru alkoi tästä hetkestä lähtien jäytää hänen vatsassaan niin, että välillä teki melkein mieli oksentaa. Sanonta kolmas pyörä vaunuissa oli Etalle tuttu, vaikkei hän voinut käsittää koko ajatusta. Eihän kolmas pyörä vaunuissa ollut koskaan liikaa, vaunuistahan *puuttui* silloin vielä yksi. Vasta neljä pyörää esimerkiksi kuninkaalisisissa vaunuissa teki ne täydellisiksi. Ja jos ystävyksiä olisi neljä, ei kukaan jäisi yksin, jos kaksi heistä alkaisi hylkimään yhtä. Nyt sen sijaan Etta tunsikin olevansa surkea, kottikärryjen yksinäinen pyörä.

Koulunkäynnin piti silti jatkua. Kerran Etta oli unohtanut penaa lin kotiin, ja hän kertoi sen vieressään istuvalle Tainalle. Tämä tarjoutui heti lainaamaan kynää ja kumia. Kun Tvåa ja Tretta sanoivat Etalle jotakin ilkeää osoittaakseen muillekin, ettei tässä enää mitään ystäviä oltu, hiipi Taina yllättäen kuiskaamaan: *"Älä välitä noista!"* Etta ei ollut aikaisemmin oikeastaan nähnyt Taina Salmista,

Hanna Frosterus-Segestrålen pastellityö
Tytön pää valmistui vuonna 1890.
 Taiteilija kuvaa tytön hieman alakuloista
 ja ujoa olemusta hienotunteisesti.

vaikka tämä oli ollut edellisenäkin vuonna hänen luokallaan. Kun opettaja sitten antoi tehtäväksi suunnitella Malmijoesta matkailumainos — yksin tai kaksin — Etta pyysikin Tainaa parikseen. He huomasivat täydentävänsä toisiaan hyvin: Etta keksi helposti kotipaikkaa kehuja iskulauseita, kun taas Tainalla oli heti mielessä, millainen kuva mainokseen sopisi. Opettajakin oli lopputulokseen tyytyväinen. Tästä lähtien, aina kun koulussa tehtiin jotakin pareittain, Etta ja Taina lyöttäytyivät yhteen. Yhä useammin heidät nähtiin yhdessä myös iltaisinkin.

Eräänä iltapäivänä, kun Etta pääsi hammaslääkärin takia myöhemmin kotiin, hän tapasi Tainan vasta kirjastossa — tämä oli juuri palauttamassa kirjoja. *”Hei, tää oli ihana!”*, Taina kuiskasi kuuluvasti ja otti pinostaan *Lisen ja Lotten salaisuuden*. Heti kun kirja oli palautettu, Etta poimi sen käsiinsä ja siirtyi Tainan kanssa peremmälle etsimään muutakin lainattavaa. Kotona Etta alkoi välittömästi ahmia Tainan kehumaa kirjaa eikä lopettanut ennen kuin oli selvinnyt, saiko neiti Gerlach ryöstettyä tyttöjen isän itselleen. Seuraavana päivänä Etalla ja Tainalla riitti vaikka kuinka pitkään puhumista kirjan päähenkilöistä. Miten jännittävää olisi ollut syntyä identtisiksi kaksosiksi — voisi vaihtaa osia tarpeen tullen ja nauttia, kun toiset eivät huomaisi mitään! Taina vähän ihmetteli, miksi Lotella oli kansikuvassa erilaiset hiukset kuin kirjan sivuilla.

Saman päivän iltana, vähän ennen nukahtamista, Etta sai innostavan ajatuksen. Sen jälkeen, kun hänestä oli tullut Tretan ja Tvään rattaiden kolmas pyörä, häntä oli ärsyttänyt Etaksi nimittely. Taina ja hän voisivatkin olla *Lise* ja *Lotte*! Kun kirjasta riitti vielä seuraavanakin päivänä puhumista, Etta uskalsi ehdottaa, että he ottaisivat salanimiksi Lisen ja Lotten, ja että Taina saisi valita, kumpi

hän haluaisi olla. Tainan kasvot kirkastuivat hymyyn, ja hän sanoi oikein, oikein mielellään olevansa Lotte. Koska Lotte ei ollut hälisevää laatua, eikä Lisekään hänen seurassaan pitänyt suurta ääntä, nämä nimet jäivät ihan oikeiksi salanimiksi. Salaisissa viesteissä, kirjeissä ja lippusissa alkoi nyt toistua sellaisia sanoja kuin Lotte-muruseksi ja paras Lise-Liisukka. Kumpikin tyttö alkoi myös kasvattaa hiuksiaan, jotta he voisivat joskus keväällä tehdä itselleen *Lise ja Lotte* -kampaukset: toiselle pitkät kiharat, toiselle letit.

